

Jazz

Het ICP Orkest . Misha Mengelberg
vrijdag 6 december 2002

Jazz . Seizoen 2002-2003

Brussels Jazz Orchestra . Maria Schneider
Wallace Roney
vrijdag 13 september 2002

Gonzalo Rubalcaba Trio
woensdag 30 oktober 2002

Marilyn Crispell . Gary Peacock
George Gruntz . Thierry Lang . Dino Saluzzi
donderdag 7 november 2002

Het ICP Orkest . Misha Mengelberg
vrijdag 6 december 2002

Wayne Shorter Quartet
dinsdag 25 maart 2003

Brad Mehldau Trio
dinsdag 1 april 2003

Het ICP Orkest . Misha Mengelberg

Misha Mengelberg piano . **Ab Baars, Michael Moore** saxofoon,
klarinet . **Thomas Heberer** trompet . **Wolter Wierbos** trombone
Mary Oliver viool, altviool . **Tristan Honsinger** cello . **Ernst Glerum**
bas . **Han Bennink** slagwerk

ism. **New Think**

begin concert **20.00 uur**

pauze **omstreeks 20.50 uur**

einde **omstreeks 22.00 uur**

inleiding door **Marc Van den Hoof** . **19.15 uur** . Foyer

teksten programmaboekje **Marc Van den Hoof**

coördinatie programmaboekje **deSingel**

druk programmaboekje **Tegendruk**

gelieve uw GSM uit te schakelen!

Het ICP Orkest

In de wereld van kunst en cultuur, zo wordt soms beweerd, veranderen de dingen met schokken. De evolutie, het nieuwe, het vernieuwende, het revolutionaire, het andere, het grensoverschrijdende of -verleggende pleegt zich aan te kondigen met wat dan een schandaal heet. Of het nu een salon des impressionistes is, of een massacre du printemps, of Miles Davis die in de lente van 1960 voor het eerst Coltrane meebrengt naar Europa Op wat geringere schaal, maar toch ook schandalig moet het optreden zijn geweest op 1 februari 1967 in de Grote Aula van de KULeuven van het Misha Mengelberg Kwartet in het kader van het negentiende Jazzpanorama van de BRT. Wat de de pianist Misha - toen nog Misja gespeld - Mengelberg, saxofonist en klarnettist Willem Breuker, contrabassist Victor Kaihatu en drummer Han Bennink toen ten gehore brachten, moet werkelijk 'the sound of surprise' zijn geweest. Dat de openbare omroep, en dan nog de respectabele klassieke zender het aandurfde zijn luisteraars een dergelijke aanfluiting voor te schotelen van al wat ook maar met muziek in het algemeen en met jazz in het bijzonder te maken kon hebben, was volkomen ongepast. John Coltrane zou in de zomer van datzelfde jaar 1967, tot grote onsteltenis van de jazzwereld, plots overlijden, alles en iedereen verweesd en in verwarring achterlatend. Het leek alsof hij, die de nieuwe Messias had geleken, nog maar net was begonnen met de afbraak van de tempels van de jazz om ze daarna, zoals het in het bijbelse denkpatroon paste, weer op te bouwen. Zo'n twintig jaar nadat de bebop met zijn grilligheid en zijn lak aan algehele welluidendheid in de jazz de waarachtige moderniteit had

© Francesca Patella

geïntroduceerd, had Coltrane aan het begin gestaan van een tijdperk waarin de schoonheid van de jazz, naar het woord van de dichter, voorgoed schoonheid zou zijn die haar gezicht had verbrand. Het 'théâtre de la cruauté', een 'esthétique du cri', de 'beauté de la laideur' deden hun intrede. Er werd evenzeer een beroep gedaan op de gedachte van de authenticiteit - wat was dat anders, jazz in New Orleans, dan deze ontregelde en ontregelende chaos - als op min of meer hoogdravende modellen van structuralistische analyse die 'signifiant' en 'signifié' zorgvuldig probeerden te ontwarren, op zulkdanige wijze dat ze elkaar toch enigszins in evenwicht hielden. Dat was, heel algemeen, de context waarin het Misha Mengelberg kwartet had besloten voor de dag te komen met een volstrekt eigen variant van wat intussen al gemeenzaam free jazz of free music of new thing werd genoemd. Met een maatschappelijk fenomeen als provo en artistieke stromingen als fluxus op de achtergrond was die Nederlandse variant al heel gauw en heel duidelijk volstrekt anders geweest dan de Amerikaanse, de Franse, de Engelse, de Duitse. De Nederlandse 'new thing'

was van meet af aan speelser, dadaïstischer, met een dubbele bodem. Mengelberg (°1935), telg uit een vermaarde muzikantenfamilie, was aanvankelijk een weliswaar Monkiaanse maar toch vrij traditionele jazzpianist geweest die met zijn trio Amerikaanse solisten op doorreis had begeleid en voor het overige keurige (post-)bop had gespeeld in een kwartet met altist Piet Noordijk. Maar zijn belangstelling voor de twintigste-eeuwse Amerikaanse - Cage! - en Europese concertmuziek deelde hij met de negen jaar jongere saxofonist en klarinettist Willem Breuker die ook vaak in duo met Han Bennink optrad. Breuker en Bennink vormden samen het New Acoustic Swing Duo en maakten in eigen beheer een plaat die ze bij hun optredens te koop aanboden. Ze catalogeerden het album als I(nstant)C(omposers)P(ool) 001. De aanduiding 'Instant Composers' verwees naar de al vaker in de jazzwereld te berde gebrachte mening dat de improviserende jazzspeler eigenlijk niet meer of niet minder is dan een componist die ter plekke en terstond componeert met het hem ter beschikking staande materiaal en binnen de hem toegemeten tijd. Mengelberg aarzelde niet en trad op zijn beurt toe tot de ICP. Van dan af werden de pianist en de drummer de centrale figuren in de ICP-activiteiten. Behalve met z'n tweeën en met Breuker werkten ze ook met Duitse new thing figuren als pianist Alexander von Schlippenbach en saxofonist Peter Brötzmann, met de Deen John Tchicai, met de Engelse gitarist Derek Bailey, met de Zuid-Afrikaanse altist Dudu Pukwana en met diverse nieuwsgierige en avontuurlijke jonge Nederlandse musici zoals bassist Maarten van Regteren Altena, crackledoosuitvinder en meteen ook -virtuoos Michael Waisvisz en Eeko, de papegaai van Misha Mengelberg. Het optreden van ICP leidde in de Nederlandse jazzwereld tot een ware controverse tussen 'les anciens' en 'les modernes', zoals dat in de late jaren veertig en de vroege jaren vijftig het geval geweest was tussen voor- en tegenstanders van de bopnieuwlicherij.

Maar wie de jazzgeschiedenis een beetje kende en zich die grote guerre nog herinnerde, was op zijn hoede. Hij wist nog heel goed hoe het de anciens vergaan was: hoe ze roemloos en in een wolk van schaamrood waren verzwonden en de bop en aanverwante niet te stuiten waren geweest.

Er was veel huichelarij over wat men er eigenlijk van vond, van het grensverleggende om niet te zeggen –overschrijdende. En wie zich niet echt geroepen voelde, maakte de bedenking van de Engelse dichter Philip Larkin - ancien, maar met mate – tot de zijne: "Ik ben er niet dol op, "but they 're your ears".

In de lente van 1977, tien jaar na het ontstaan van het ICP-idee, debuteerde in Berlijn het ICP-orkest, niet helemaal maar bijna een big band met een wisselende, internationale bezetting. Zijn totnogtoe zo goed als definitieve samenstelling moet het acht- tot tien- of twaalfkoppige ensemble gekregen hebben met de toevoeging van een uit een altviool en cello bestaande stringsection. Voor het overige zou het orkest bestaan uit twee of drie saxen/klarinetten/andere rietinstrumenten, trombone, trompet, en natuurlijk een ritmesectie met piano, bas (tegelijk ook deel van de "string-section") en drums/percussie. Willem Breuker was sedert 1974 zijn eigen weg gegaan met het Willem Breuker Kollektief dat vermaard werd met een muzikaal-theatrale mix van jazz, populaire Nederlandse deunen en Eisleriaanse melodien. Op het repertoire van het ICP-orkest stonden zowel Europese concertmuziekachtige stukken van Mengelberg en anderen als herdachte, absoluut niet naar de letter maar geheel naar de geest getrouwe composities van wie zowat de apartste onder de jazzmakers waren geweest: een Duke Ellington, een Thelonious Monk of een Herbie Nichols.

In augustus 1999, dertig jaar na het schandalige concert in de Grote Aula van de Leuvense Universiteit, triomfeerde het ICP-orkest op het door dezelfde openbare omroep georganiseer-

de Jazz Middelheim. Het begon met een ongeveer twintig minuten durende intro door een trio bestaande uit Misha Mengelberg, piano, Greg Cohen, bas en Joey Baron, drums. Beetje Mengelberg, beetje Monk, Gershwin's 'The Man I love'. Onbeschrijflijk gemakkelijke muziek die je aan het lachen maakt zonder aanwijsbare reden: niet het bij wijze van muzikale humor gebruikelijke ik-kan-wel-keurig-spelen-maar-ik-doe-nu-even-alsof-dat-niet-zo-is, ook niet het spel met citaten, of de mengeling van hooggestemdheid en trivialiteit of iets dergelijks. Alleen maar muziek, en als het voorbij is, is het weg, vervluchtigd, terwijl je nog zit te glimlachen en je zou niet weten waarom. Het geheim van Mengelberg, de pianist, en zijn kortstondige medeplichtigen. En dan was het de beurt aan het ICP-orkest. Niet meteen maar toch al heel gauw was het duidelijk waar het op aan zou komen als uit de aanvankelijke chaos (van het woord chaos is het woord gas afgeleid omdat gedacht werd dat in een gas de deeltjes zich in een chaotische toestand bevonden) de (alt)saxofoon van Michael Moore opdoemde als die van Johnny Hodges in Ellington's Warm Valley in Fargo, North Dakota, op 7 november van het jaar 1940. Zo gelijkend, maar dan zo anders.

En aangezien 1999 een Ellingtonjaar was, zou het ICP-orkest die middag hoofdzakelijk verwijlen bij diens oeuvre: Caravan, Mood Indigo, Solitude, The Mooche, stuk voor stuk wederuitgevonden. Het geheim van Mengelberg en zijn medeplichtigen, deel twee.

En het gaat de mist in en komt de mist uit, loopt in het honderd en komt allemaal weer terecht. Het is het slechtste orkest van de wereld en op onverklaarbare wijze tegelijk of een ogenblik later het mooiste dat je kan dromen. Die algehele onordentelijkheid. Maar dat is wat er van komt als niemand de goede gang van zaken ter harte wenst te nemen. Als die vreemde vogel van een pianist nog even, op het podium, een rondvraag moet organiseren bij de leden van het orkest om uit te maken wat ze zullen gaan spelen.

En als dan enige eensgezindheid lijkt te zijn bereikt, slaagt die vlegel van een drummer – kan je zo iemand eigenlijk een drummer noemen – slaagt die vlegel erin te doen alsof hij van niets weet: hij speelt iets heel anders. Maar er moet een God zijn van dit soort lieden: de chaos (en dit is de voortzetting van een eerdere gedachte) vervluchtigt en de altijd weer opkomende zon van de jazz breekt door. (Denk aan Louis Armstrong en Lonnie Johnson die de houten Hot Five achter zich laten en ten hemel varen. Denk aan de breekbare Jabbo Smith die op 3 november 1927 de notoire dronkelap Bubber Miley vervangt in onder meer 'What Can A Poor Fellow Do?' en 'Black And Tan Fantasy'.) Het ICP-orkest is het orkest van de verloren zonen. Al voor Coltrane was gestorven, hadden ze hun deel van de erfenis opgeëist om er in den vreemde grote sier mee te gaan maken. Maar vlugger dan ze hadden kunnen denken, waren ze aan het eind van hun Latijn en wisten ze niet veel beter dan naar huis terug te keren. Sommige vaders zaten geduldig te wachten en waren uitermate opgetogen toen ze hun zonen in de verte zagen aankomen. Maar de broers die waren thuisgebleven staken hun ongenoegen niet weg. Zeker niet als de vaders ook nog eens dolgelukkig waren met de armzalige stukjes Ellington en Monk en Nichols die hun verlopen broers bij wijze van geschenk toch maar uit het buitenland hadden meegebracht. En het ongenoegen was compleet toen de vaders aankondigden dat nu de tijd gekomen was voor een heel groot feest van alleen maar de jazz. Waarop de oudste en de meest wijze van de vaders zijn ontevreden oudste zoon toevoegde: "Goed dat gij ontevreden zijt, want het is zoals het Chinese spreekwoord zegt: als iedereen mooi mooi vindt, splitst het in Ieljik. En dan was uw broer maar beter weg gebleven."

En zo feestelijk als toen is de jazz haast nooit meer gevierd.

Het ICP Orkest (Het Instant Composers Pool Orchestra)

Het Instant Composers Pool Orchestra werd in 1967 opgericht door Misha Mengelberg, Han Bennink en Willem Breuker als muzikantencollectief. Uitgangspunt is dat er geen muziek genoteerd wordt, composities ontstaan tijdens improvisaties. Pianist en componist Misha Mengelberg leidt het ICP Orkest sinds de oprichting (Intussen wordt de muziek vaak wel genoteerd...). In 2002 vierde de Instant Composers Pool zijn vijfendertigste verjaardag. In de vijfendertig jaar heeft het orkest een grote en internationale reputatie opgebouwd, resulterend in hoge waarderingen vanuit de internationale pers over zowel de podiumverrichtingen als de plaatopnames van het ICP. Recent, in augustus 2002, werd het ICP Orkest in de Downbeat jaarlijkse Critics Poll uitgeroepen tot nummer 1 in de rubriek 'Big Bands Deserving Wider Recognition'. The Instant Composers Pool is altijd goed voor een verrassing die eigenlijk geen verrassing is, omdat verrassingen deel uitmaken van het concept van ICP... Tot deze paradox kwam het Duitse blad Jazzthetik naar aanleiding van een concert van de groep. Deze opmerking past prachtig in de filosofie die Misha Mengelberg over systemen aanhangt. Systemen maak je om ze vervolgens te doorbreken. Dat doen de rasmprovisatoren van het orkest met liefde, plezier en overgave. Deze dadaïstische houding levert steeds weer fantastische muziek op waarmee dit "misschien wel het beste jazzorkest van de wereld" – zoals in de internationale pers werd geconstateerd – blijft verbazen en verbijsteren. In november/december 2002 geeft het ICP Orkest een aantal concerten in Nederland, Zwitserland, Frankrijk en België.

Misha Mengelberg piano

Misha Mengelberg werd geboren in Kiev en schreef toen hij vier jaar oud was zijn eerste compositie voor piano. Hij studeerde aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Cruciale invloeden vormden onder anderen componist John Cage en jazzpianisten Thelonious Monk en Herbie Nichols. Met Han Bennink vormt Misha Mengelberg al jarenlang een duo en samen met Willem Breuker richtte hij in 1967 het Instant Composers Pool Orchestra op. Mengelberg was daarnaast artistiek directeur van de elektronische muziek workshop STEIM, hij was de eerste voorzitter van de Bond van Nederlandse Improviserende Musici (BIM), maakte absurdistische muziektheaterproducties met Willem Breuker en trad op met verschillende Europese en Amerikaanse musici in diverse formaties. Mengelberg schreef werken voor symfonieorkest. Hij is winnaar van de Bird Award van het North Sea Jazz Festival. Op dit moment werkt Misha Mengelberg aan een opera, 'De Koeien'.

Michael Moore klarinet/saxofoon

Michael Moore, geboren in Californië, ontving zijn eerste klarinetlessen van zijn vader, met wie hij in lokale clubs speelde. Hij studeerde in Boston aan het New England Conservatory en speelde in de groepen van George Russell en Jaki Byard. In 1977 kwam hij naar Europa als lid van de Salt Lake Mime Troupe. Sindsdien woont hij in Amsterdam. Michael Moore leidt de groepen Available Jelly en The Persons en speelt daarnaast in het ICP Orkest, het Curtis Clark Quintet, het Guus Janssen Septet, het Maarten Altena Ensemble en het M.O.B. van Sean Bergin. Michael Moore is winnaar van de Bird Award van het North Sea Jazz Festival.

Ab Baars klarinet/saxofoon

Ab Baars studeerde saxofoon bij Leo van Oostrom aan het Rotterdams Conservatorium. In 1989 ontving hij de prestigieuze Boy Edgar Prize. Hij speelde ondermeer in het Theo Loevendie Consort, Maarten Altena Octet en het Guus Janssen Septet. In 1991 richtte hij het Ab Baars Trio op. Daarnaast maakt hij deel uit van het ICP Orkest.

Thomas Heberer trompet

De uit Duitsland afkomstige trompettist Thomas Heberer trad overal ter wereld op. Hij speelde en maakte opnamen met ondermeer Misha Mengelberg en het ICP Orkest, David Murray en Tone Box. Thomas Heberer treedt regelmatig op voor de Duitse Televisie. Voor een van zijn opnames ontving hij de Preis der Deutschen Schallplattenkritik.

Wolter Wierbos trombone

Trombonist Wolter Wierbos, winnaar van verschillende prijzen, waaronder de Boy Edgar Prijs en de Podiumprijs voor Jazz en Geïmproviseerde Muziek, trad sinds 1979 op met een groot aantal ensembles, zoals het Theo Loevendie Kwintet, het Guus Janssen Septet, Sean Bergin's M.O.B., het Nieuw Ensemble en de European Big Band. Hij maakte tournees door Canada en de Verenigde Staten, Japan en Indonesië. Tegenwoordig is hij actief in het Maarten Altena Ensemble, het ICP Orkest, Bik Bent Braam en verschillende andere groepen. Daarnaast geeft hij kinderconcerten met Ernst Reijseger en Alan 'Gunga' Purves.

Mary Oliver viool/altviool

Mary Oliver studeerde aan de San Francisco State University, Mills College en de Universiteit van Californië. Als soliste speelt ze zowel gecomponeerde

als geïmproviseerde muziek. Ze bracht werken in première van componisten als John Cage, Richard Barrett, Morton Feldman, Brian Ferneyhough en Iannis Xenakis en werkte samen met improviserende musici als Ab Baars, Tristan Honsinger en Evan Parker. Ze trad op tijdens vele internationale muziekfestivals. Ze woont en werkt in Amsterdam als freelance musicus en speelt met verschillende ensembles, waaronder het Ig Henneman Strijkkwartet, Sean Bergin's M.O.B. en Ensemble Köln en haar eigen groepen Busted en Mo4tet.

Tristan Honsinger cello

De uit de Verenigde Staten afkomstige Tristan Honsinger begon op negenjarige leeftijd cello te spelen. Hij studeerde aan het New England Conservatory en Peabody Conservatory. Hij begon zich bezig te houden met geïmproviseerde muziek en vestigde zich in Europa. Daar werkte hij samen met improvisatoren als Misha Mengelberg, Derek Bailey, Evan Parker en vele anderen. Hij verleende zijn medewerking aan verschillende danstheaterproducties. Tristan Honsinger speelt in een kwintet, bestaande uit strijkkwartet en drums. Daarnaast werkt hij met het kwintet van Cecil Taylor en het ICP Orkest. Tristan Honsinger is ook componist en heeft onlangs zijn opera *Il Profumo del Diavolo* in première gebracht.

Ernst Glerum contrabas

Ernst Glerum volgde de opleiding klassieke contrabas bij Henk Guldemond aan het Sweelinck Conservatorium in Amsterdam, waarna hij koos voor de jazz en de geïmproviseerde muziek. Hij werkte samen met Jan Cees Tans, voor wiens orkesten hij ook componeerde. Naar aanleiding van een compositieopdracht van het NOS Jazzfestival richtte Ernst Glerum eenmalig het orkest *New Klook-a-bilities* op. Naast het concorderen met diverse groepen en musici uit binnen- en buitenland houdt Glerum zich bezig met zijn eigen orkest, *New Metropolitan Music*.

Han Bennink slagwerk

Drummer en multi-instrumentalist Han Bennink werd geboren in Zaandam. In de jaren zestig begeleidde hij Amerikaanse jazzsterren als Sonny Rollins, Ben Webster, Wes Montgomery en Eric Dolphy. Tegelijkertijd speelde Bennink een actieve rol in de ontwikkeling van de Europese geïmproviseerde muziek. Bennink trad daarnaast op in de komische muziektheaterproducties van Mengelberg en Breuker. Han Bennink is winnaar van de Bird Award van het North Sea Jazz Festival. Hij is tevens actief als beeldend kunstenaar en had verschillende eenmanstentoonstellingen, waaronder in 1995 in het

Haags Gemeentemuseum, in 1997 in Calgary, in 2002 in Berchidda. Han Bennink speelde in verschillende muzikale formaties, waaronder het Mengelberg Quartet en Clusone Trio en gaf vele concerten in binnen- en buitenland.